

קטינים בבית המשפט לנוער

ייצוג בני נוער בהליך פלילי הינו תחום התמחות ייחודי במשפט הפלילי, הדורש מהסניגור בקיאות לא רק ברזי הוראות החוק והפסיקה, אלא גם הכרה של כלל המערכות המטפלות בקטינים עוברי חוק במדינת ישראל. על עורך הדין הפלילי לעמוד בקשר עם גורמי הרווחה, החינוך, הקליטה והשיקום, כמו גם עם קרוביו הישירים של הלקוח הקטין. ייצוג קטינים על-ידי עורך דין פלילי מומחה בתחום תורם משמעותית להליך תקין והוגן בבתי המשפט לנוער ואף להשגת תכלית השיקום, המהווה זכות בסיסית של כל קטין העומד לדין, על פי החוק והפסיקה.

המקור הנורמטיבי: חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), תשל"א - 1971.

בית המשפט לנוער ותכליתו: בית משפט לנוער הוא בית משפט שלום או בית משפט מחוזי בהם יושב בדין שופט נוער. כל דיון שמתקיים בעניינו של קטין הוא בעצם דיון בבית משפט לנוער. ישנם מספר שופטים של בתי משפט שלום שהם שופטי נוער קבועים. בבתי משפט שלום לנוער דנים אך ורק במשפטי נוער. תכלית חוק הנוער היא שיקום. טבע התפקיד מחייב גישה מיוחדת, ניסיון, וכן ניתנת תשומת לב לניסיונו העיוני והמעשי של השופט עם ילדים ובני נוער. מינוי שופט נוער נעשה לתקופה מוגבלת וקבועה - בדרך כלל לתקופה של שנתיים.

סמכות דיון: בית משפט שלום / מחוזי הופכים לבתי משפט לנוער של אותה ערכאה אם השופט שיושב בדין הינו שופט נוער ודן בעניינו של הקטין. לפיכך, סמכות בית המשפט לנוער תהיה לאלה של בית המשפט של אותה ערכאה, אך מתוספות להן סמכויות מיוחדות כמפורט בחוק הנוער:

בית משפט שלום לנוער: בסמכותו לדון בעבירות שעונשן קנס בלבד או מאסר לתקופה שאינה עולה על 7 שנים, וכן בעבירות מסוימות שעונשן מאסר לתקופה הגבוהה מ-7 שנים [על פי צו הנוער המסמיך את בית משפט השלום לנוער לדון קטינים על פשעים], אם פרקליט המחוז החליט על כך.

בית משפט מחוזי לנוער: בסמכותו לדון בכל עניין פלילי שאינו בסמכותו של בית משפט שלום, וכן בעל סמכות מקבילה לדון בעבירות שבסמכות בית משפט שלום לנוער שבוצעו ע"י קטינים, אם הן מבוססות על אותן עובדות או עובדות דומות או על סדרת מעשים הקשורים זה לזה עד שהם מהווים פרשייה אחת.

הרכב: בית משפט מחוזי דן בהרכב של 3 שופטים בעבירות בהן העונש הקבוע בחוק הוא מוות או מאסר של 10 שנים ומעלה, וכן כל עניין שנשיא בית המשפט המחוזי או סגנו הורו שהדיון יתקיים בפני 3 שופטים.

מבנה ומיקום: המחוקק מצווה להפריד את משפטו של הקטין מיתר המשפטים המתנהלים באותו מבנה וזאת בכדי למנוע מגע בין הקטין לבין עבריינים בגירים ובכדי להפרידו מיתר באי בית המשפט שלא יבחינו בו ויסיקו מסקנות לגבי מצבו והתנהגותו. אם לא ניתן להקצות מבנה מיוחד לרשות בתי המשפט לנוער, יתקיימו הדיונים בבתי המשפט הרגילים - אך לא באותו זמן בו מתקיימים משפטיהם של נאשמים בגירים - במידת האפשר.

בניגוד לכלל לפיו בתי המשפט צריכים לדון בפומבי וזאת משיקולים של מראית פני הצדק, כאשר מדובר בקטינים "עקרון פומביות הדיון" לא חל - וזאת בשל הצורך בהגנה על עניינו של הקטין.

שופט הנוער רשאי להרשות לאדם מסוים להיות נוכח בעת הדיון אם מטרת נוכחותו נועדה לעזור לשיקומו של הקטין או שיש לו עניין מסוים בקטין. כמו כן, חל איסור פרסום שמו של קטין או כל דבר העשוי להביא לידי זיהויו.

העקרונות המנחים את בית המשפט לנוער: בית המשפט לנוער עומד בתווך שבין העניין הציבורי שבהטלת העונש לשם הרתעה, לבין העניין הציבורי שבשיקום העבריין והחזרתו למוטב.

מטרת בית המשפט לנוער היא כפולה

א. תפקיד סמכותי - שיפוט: בדומה לבתי המשפט "הרגילים"; כאשר מתבצעות עבירות פליליות יש לדון באירוע ולהעניש את המבצע.

ב. תפקיד טיפולי - שיקומי: המקבל משנה תוקף בקרב בתי המשפט לנוער והוא לברר את הסיבה בגינה ביצע הקטין את העבירה לדאוג לשקמו ולכך שישתלב בחברה כאזרח נורמטיבי.

ככל שהסיכוי ל**שיקומו** של העבריין גבוה יותר - תיטה הכף לחסד (וסיכוי זה גובר ככל שהעבריין הינו צעיר יותר). העיקרון המנחה את בתי המשפט לנוער הינו שהתגובה למעשיו של הקטין צריכה בראש ובראשונה להיות מותאמת למצבו ולצרכי הטיפול בו. לעניין העונש מתחשב גם כן בית המשפט במצבו ובהתנהגותו של הקטין.

הגישה היא למעשה גישה אינדיבידואלית במובן זה שהתגובה תותאם תמיד לאופיו של הקטין, ליחסיו עם משפחתו וסביבתו ולהתנהגותו. המחוקק העניק לשופט הנוער שיקול דעת נרחב מאד - בין סמכות לפטור את הקטין בלא צו או אף בלא אזהרה - לבין הטלת העונש המירבי הקבוע בחוק על אותה עבירה. הדגש בבית משפט לנוער הוא על אפשרויות שיקום וישנה קשת רחבה של אפשרויות לנקיטה בהליכים שונים תוך כדי ההליך המשפטי ואחריו, לצורך אבחון של הקטין, טיפול בו ושיקומו.

סדרי הדין בבית משפט לנוער

1. התובע: מייצג את העניין הציבורי ומתפקידו לנהל את המשפט ע"י הבאת ראיות להוכחת האשמה.
2. הקטין: "אין דנים אדם בפלילים שלא בפניו" (סעיף 126 לחסד"פ). החוק מפרט מהם המקרים בהם יהיה רשאי בית המשפט לדון על אף היעדרותו של הקטין. לנוכחותו של הקטין ערך רב, חינוכי וטיפולי, ולשיתופו בדין והתייחסות לתגובותיו ולהבנתו יש חשיבות רבה להבנת יחסו לעבירה ולמצבו בכלל.
3. הורי הקטין: לאחר שהועמד קטין לדין מחויב בית המשפט לנוער להמציא להורה העתק ההזמנה לדין בצירוף העתק כתב האישום ולהודיעו שהוא רשאי להיות נוכח בשעת הדין. ההורה אינו חייב להיות נוכח, אך בית המשפט רשאי במקרים מסוימים לכפות את נוכחותו. הקטין רשאי לבקש מבית המשפט לקיים את הדין ללא נוכחות הוריו כדי לאפשר לו לומר דברים שהוא אינו רוצה שיגיעו לידיעתם. מעמדו של ההורה ניכר בסעיפים רבים בחוק הנוער.
4. קצין מבחן לנוער: למרות שאין הוראה חוקית המחייבת את נוכחותו בדין, קצין המבחן נמצא בקשר עם הקטין ומתחיל את מעורבותו בעניינו כבר בשלב החקירה המשטרתית - כאשר הוא מקבל הודעה שנמצא יסוד להעמיד את הקטין לדין. לקצין המבחן תפקידים רבים בהליך ביחס לקטין ולכן הנ"ל מחייבו להיות מעורב במהלך הדין במשפטו של הקטין החל מהשלב הראשון. כמו כן, נוכחותו של קצין המבחן בשלב טרם מתן גזר הדין מסייעת לבית המשפט לקבל מידע נוסף על זה המפורט בתסקיר ובגלל חשיבותו הרבה להליך נהוג שיהיה נוכח במהלך הדין בעניינו של הקטין. בבתי משפט שלום לנוער נוכח בדין קצין מבחן תורן מכוח נוהל.
5. גורמים טיפוליים קהילתיים נוספים - בדרך כלל מותנה נוכחותם באישורו של קצין המבחן. גורמים אלו רשאים להגיע לדין ואף לטעון לעניין העונש באישור בית המשפט. ישנה משמעות רבה למעורבותם בחייו של הקטין, ולכן גם לגבי תוצאות ההליך המשפטי בעניינו.

ההליך בבית המשפט לנוער

בתום חקירת המשטרה לדין, ניתן להעמיד את הקטין לדין בתנאי **שלא עברה יותר משנה** מיום ביצוע העבירה. באם עברה שנה או יותר - יש לקבל את אישור היועץ המשפטי לממשלה להעמדה לדין. כתב אישום יוגש לבית משפט לנוער בהתקיים כל אלה: 1. טרם מלאו לנאשם 18 ביום ביצוע העבירה; 2. טרם מלאו לנאשם 19 ביום הגשת כתב האישום.

גיל האחריות הפלילית

אין להעמיד לדין קטין שטרם מלאו לו 13 שנים - אלא לאחר התייעצות עם קצין מבחן (סעיף 134 לחוק העונשין, תשל"ז-1977). קטין מתחת לגיל 12 אינו בר אחריות פלילית, אין לעצרו ואין לקחת ממנו טביעות אצבע. בגיר (מעל 18) נחשב קטין אם ביום הגשת כתב האישום נגדו היה עדיין קטין. קרי: המועד הקובע

הינו מועד הגשת כתב האישום. כמו כן, כאשר מדובר **בעבירה מסוג פשע** - זכאי הקטין, כמו בגיר, להליך **שימוע** שבו יוכל להעלות טיעונים בפני הגורם התובע על מנת למנוע את הגשת כתב האישום נגדו.

בתחילת המשפט, **קורא השופט את כתב האישום באוזני הקטין**. במידה ולקטין אין טענות מקדמיות - ישאל השופט את הקטין מהי תשובתו לכתב האישום. כאשר הקטין מיוצג ע"י **עורך דין פלילי** - מעלה הוא בצורה סדורה את טענותיו של הקטין ושל הוריו בפני בית המשפט.

בשלב שני, **משיב הקטין לכתב האישום**, קרי, מודה או כופר בעובדות כתב האישום. לרוב, כאשר מדובר בקטינים, מבקש בית המשפט מהקטין לספר את גרסתו לאירוע ולא מסתפק רק באמירת "מודה / לא מודה". במידה והקטין לא מודה - יידחה הדיון לשלב **ההוכחות** לצורך שמיעת העדים.

לאחר שמיעת כל העדים מגיע שלב **הכרעת הדין** - שבו קובע בית המשפט האם ביצע הקטין את העבירה אם לאו. אם קובע בית המשפט שהקטין אכן ביצע את העבירה - יוגש **תסקיר קצין מבחן** ובו המלצה לעונש או לדרכי טיפול (על המלצת שירות המבחן לנוער לכלול המלצה לעניין הרשעתו או אי הרשעתו של הקטין) ולאחר מכן יישמעו **טיעונים לעונש** משני הצדדים. על פי חוק, לא ניתן לסיים את עניינו של קטין שנמצא אשם בבית המשפט ללא תסקיר קצין מבחן.

בשלב הסופי נותן בית המשפט את פסק הדין אשר יכול להיות אחת מאפשרויות אלו:

1. **הרשעה** - ואז יוטל על הקטין עונש (בהתאם לסעיף 25 לחוק הנוער).
2. **דרכי טיפול ללא הרשעה** - ואז יינקטו מול הקטין דרכי טיפול (בהתאם לסעיף 26 לחוק הנוער). [הערה: כלומר, ייתכן מצב שבשלב הכרעת הדין ביהמ"ש לנוער יקבע שהקטין ביצע את העבירה, אך עדיין לא ירשיעו בשלב גזר הדין].
3. **פטור בלא צו** - אזהרה בלבד אשר לא מלווה בדרכי טיפול.

החלפת דרכי טיפול: חוק הנוער (סעיף 30) מאפשר לבית המשפט שציווה על דרך טיפול, לפי בקשת קצין מבחן או הממונה על המעונות, כל עוד לא בוצע הצו השיפוטי במלואו, להחליף את דרך הטיפול שציווה ולהורות על דרך טיפול אחרת.

במידה והנכם מעוניינים לקבל ייעוץ משפטי ו/או ייצוג משפטי מעורך דין פלילי המתמחה ב**ייצוג קטינים** ונוער, הנכם מוזמנים ליצור עימנו קשר 24 שעות ביממה בטלפון **052-6885006** או **להשאיר פרטים** ונשמח לסייע ולהציע לכם מענה ופתרונות מקצועיים בהתאמה אישית. הפניה אינה כרוכה בהתחייבות כל שהיא מצדכם. סודיות מלאה מובטחת.

{*:fast_contact}